

А. Х. Тихончук,
к. держ. упр., доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ІНСТИТУЦІЙ В УДОСКОНАЛЕННІ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАТЕГІЧНИХ КОРПОРАЦІЙ УКРАЇНИ

L. Tikhonchuk,
PhD Public Administration, Associate Professor, National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

THE ROLE OF INTERNATIONAL INSTITUTIONS IN IMPROVING THE SYSTEM OF STATE REGULATION OF THE ACTIVITIES OF STRATEGIC CORPORATIONS IN UKRAINE

Статтю присвячено вивченню досвіду діяльності міжнародних організацій з метою надання пропозицій по розробці заходів удосконалення системи державного регулювання діяльності стратегічних корпорацій в Україні. При цьому в роботі досліджено діяльність державних та приватних інституцій: Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС), Міжнародного центру по врегулюванню інвестиційних суперечок, Корпорації Приватних Закордонних інвестицій (ОПІС), Експортно-імпортного банку Сполучених Штатів Америки (ЕХІМ). При аналізі діяльності цих інституцій узагальнено та структуровано інструменти державного регулювання стратегічних корпорацій та етапи їх діяльності. Стимулювання розвитку та максимальна підтримка українських компаній незалежно від форми власності на світовому ринку визначено як основний напрям державного регулювання. Під час написання статті використані інструменти зовнішньоекономічної політики національних економік у рамках функціонування міжнародних інституцій.

The article is devoted to the study of the experience of international organizations in order to provide proposals for the development of measures to improve the system of state regulation of the activities of strategic corporations in Ukraine. In this work, the activities of public and private institutions: the Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC), the International Center for the Settlement of Investment Disputes, the Private Foreign Investment Corporation (OPIC), and the Export-Import Bank of the United States of America (EXIM). In the analysis of the data of the institution, the instruments of state regulation of strategic corporations and the stages of their activity are generalized and structured. The stimulation of development and the maximum support of Ukrainian companies regardless of the form of ownership in the world market is defined as the main direction of state regulation. When writing this article, instruments of foreign economic policy of national economies were used as part of the functioning of international institutions.

Ключові слова: міжнародні інституції, державне регулювання, стратегічні корпорації, інструменти державної політики, дипломатична служба.

Key words: international institutions, state regulation, strategic corporations, government policy instruments, diplomatic service.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Низький рівень ефективності існуючої державної політики підтримки діяльності стратегічних корпорацій

України визначає необхідність дослідження з метою впровадження відповідного міжнародного досвіду, а саме відповідних міжнародних інституцій. На міжнародній арені багато організацій сприяють міжнародним корпораціям — лобіюють як міжнародні, так і внутрішні політичні процеси. За рахунок фінансових можливос-

тей і політичних зв'язків ці корпорації стимулюють розвиток політики, яка сприятлива для бізнесу та захисту їх інтересів. При цьому уряди економічно розвинутих країн фінансують організації форумів, аналітичних центрів та кредитних установ, які надають консультації підприємствам і розробникам систем державного регулювання глобальних політик. Підтримують ініціативи щодо лібералізації міжнародних ринків. В українських реаліях діяльність національних корпорацій підтримується державною недостатньо, тому важливо вивчити міжнародний досвід державного регулювання діяльності стратегічних корпорацій, який містить значний спектр інструментів і важелів [1].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Вивчення зарубіжної та вітчизняної літератури, яка присвячена державному регулюванню діяльності стратегічних корпорацій, свідчить про безсумнівний інтерес вчених до цієї проблеми. Зокрема, окремі питання розвитку та регулювання діяльності корпорацій розглядають у своїх працях такі закордонні економісти: А. Берлі, В. Ойкен, Г. Мінз, М. Портер, П. Дракер, П. Самуельсон, Р. Лазер. Серед вітчизняних науковців питання державного регулювання корпоративного сектору досліджується у роботах Л. Птащенко, О. Сафонова, О. Білосус, В. Євтушевського, О. Мозгового, А. Римарука та ін. Незважаючи на наявність значних наукових досліджень, проблеми державного регулювання діяльності стратегічних корпорацій України потребують подальшого вивчення з метою розробки ефективних важелів та інструментів.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Основне завдання дослідження — вивчення співпраці міжнародних інституцій з державними органами в розрізі регулювання діяльності міжнародних стратегічних корпорацій. Державна політика України щодо регулювання діяльності стратегічних корпорацій повинна базуватись на використанні досвіду діяльності міжнародних інституцій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Удосконалення державної політики щодо регулювання діяльності стратегічних корпорацій України повинно здійснюватися за участі міжнародних інституцій.

Серед цільових міжнародних інституцій в рамках дослідження доцільно виділити наступні.

Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС) є форумом для 21 країни-члена Тихоокеанського регіону. АТЕС заснований з метою сприяння вільній торгівлі в усьому Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

Він був створений в 1989 році у відповідь на зростаючу взаємозалежність країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону та для захисту національних економік у зв'язку з появою регіональних торгових бар'єрів в інших частинах світу та з метою створення нових ринків для сільськогосподарської продукції та сировини за межами Європи. Поява АТЕС було пов'язано з тим, щоб не допустити високо індустріалізовану країну Японію (яка є членом "великої вісімки") до домінування в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. АТЕС є головним азіатсько-тихоокеанським економічним форумом, мета якого підтримувати стає економічне зростання і процвітання в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні на основі вільної і відкритої торгівлі та залучення інвестицій. Заохочення та прискорення регіональної економічної інтеграції, стимулювання економічного та технічного співробітництва, сприяння створенню сприятливого і стійкого ділового середовища — основні завдання цієї інституції [2].

Механізм міждержавної взаємодії цієї інституції діє як багатосторонній торгово-економічний форум. Це міжнародна міжурядова група в світі, яка є прихильником послаблення бар'єрів для розвитку міжнародної торгівлі та інвестицій. При цьому вона не вимагає від своїх членів вступати в юридично обмежуючі зобов'язання. Досягнення цілей діяльності відбувається шляхом сприяння діалогу і прийняття рішень на основі консенсусу, врахування думки всіх членів. Уряди-члени АТЕС повідомляють про прогрес у досягненні вільних і відкритих цілей в галузі торгівлі та інвестицій за допомогою Індивідуальних планів дій (ІАП) і Планів колективних дій (ПСД). Щорічно одна з 21 країни-члена АТЕС проводить зустрічі АТЕС і виступає як голова АТЕС. Приймаючі економіки АТЕС відповідають за головування на щорічній нараді економічних лідерів, окремі зустрічі на рівні міністрів, зустрічі старших посадових осіб, ділову консультативну раду АТЕС і консорціум навчальних центрів АТЕС. За механізмом фінансування АТЕС не є донорської організацією. Її діяльність централізовано фінансується за рахунок щорічних внесків урядів-членів АТЕС, на цей час на загальну суму 5 млн дол. США. Ці внески використовуються для фінансування Секретаріату в Сінгапурі і різних проектів, які підтримують економічні і торгові цілі АТЕС. Країни-члени також вносять добровільні внески для підтримки проектів у сфері лібералізації торгівлі та інвестицій і досягнення цілей спрощення формальностей. Також для задоволення запитів в створенні потенціалу, особливо для країн, що розвиваються [3].

Уряди-члени АТЕС регулярно представляють свої індивідуальні плани дій, у вигляді звітів про заходи, які були вжиті для досягнення заявлених цілей. Також слід зазначити, що члени АТЕС встановлюють свої власні терміни і цілі і роблять ці дії на добровільній і необов'язковій основі. Активізація торгових потоків у рамках АТЕС свідчить про достатньо високу ефективність державної політики регулювання діяльності стратегічних корпорацій національних економік. У цілому інструменти державної політики регулювання діяльності стратегічних корпорацій національних економік в рамках функціонування АТЕС представлені на рисунку 1.

Рис. 1. Інструменти державної політики регулювання діяльності стратегічних корпорацій в рамках функціонування АТЕС

Джерело: [3].

Наступною міжнародною інституцією, на яку варто звернути увагу в рамках нашого дослідження є Міжнародний центр по врегулюванню інвестиційних суперечок (ICSID). Слід підкреслити, що діяльність цієї інституції є досить ефективною. Дипломатична служба України та уряд України досі не залучені до діяльності даної інституції. Однак, на нашу думку, долучення до ICSID є досить перспективним напрямом удосконалення державної політики регулювання діяльності стратегічних корпорацій України з наступних причин. Так ICSID — провідна світова установа, що займається вирішенням міжнародних інвестиційних спорів. Вона має великий досвід в цій сфері. Керує більшістю всіх міжнародних інвестиційних справ та спорів. Уряди члени цієї інституції домовилися про створення ICSID як про форум по врегулюванню спорів між інвесторами та державами в більшості міжнародних інвестиційних договорах і в численних інвестиційних законах та

контрактах. ICSID передбачає врегулювання суперечок шляхом примирення, арбітражу або встановлення фактів. Процес ICSID покликаний враховувати особливості міжнародних інвестиційних суперечок і залучених сторін. Підтримує баланс між інтересами інвесторів і приймаючих держав. Кожен випадок розглядається незалежною погоджувальною комісією або на Арбітражному засіданні після заслуховування доказів і юридичних аргументів сторін. У кожному випадку призначається спеціальна група співробітників ICSID, яка надає експертну допомогу протягом усього процесу. ICSID на сьогоднішній день адмініструє понад 600 таких випадків [4]. Основні етапи Міжнародного комерційного арбітражу в рамках Конвенції ICSID представлені на рисунку 2.

Процес у рамках ICSID ініціюється поданням Генерального секретаря на основі запиту про арбітраж. У цьому запиті викладаються основні факти і юри-

Рис. 2. Етапи Міжнародного комерційного арбітражу в рамках Конвенції ICSID

Джерело: [4].

Рис. 3. Напрями функціонування експортно-імпортного банку Сполучених Штатів Америки (EXIM)

Джерело: [6].

дичні питання, які підлягають розгляду. Наступним процедурним кроком є створення арбітражного засідання. Арбітражний регламент ICSID пропонує сторонам суперечок значну свободу щодо вибору кількості арбітрів та методу їх призначення. У більшості випадків трибунали складаються з трьох арбітрів: два арбітри, які призначаються кожною зі сторін, і третій головуючий арбітр призначається за згодою сторін або призначений сторонами арбітрів. Судові розгляди вважаються розпочатими після створення арбітражного засідання. На арбітражному засіданні проводять перший розгляд протягом 60 днів після його реєстрації для розгляду попередніх питань процедури. В подальшому судовий розгляд зазвичай складається з двох окремих етапів: письмової процедури, і слуханнями вголос. Після того, як сторони представили свою справу, суд обговорює і надає своє рішення. Рішення ICSID Convention є обов'язковим і не підлягає будь-якому оскарженню або іншим засобам правового захисту, за винятком передбачених Конвенцією. Конвенція дозволяє сторонам запитувати додаткове рішення або виправлення арбітражного рішення або вишукувати засоби правового захисту після припинення слухання, усного перекладу або перегляду. Таким чином, механізм арбітражу ICSID є вкрай простим і водночас продуктивним засобом підтримки діяльності стратегічних корпорацій України та інструментом стимулювання їхньої діяльності [4].

Розвиток міжнародних економічних відносин України, на нашу думку, повинен бути пов'язаний не тільки з розширенням присутності серед міждержавних інституцій, але і серед приватних. Однією з найбільш прийнятних для Українських реалій є Корпорація Приватних Закордонних інвестицій (OPIC), що є самоврядним державним агентством США, яке допомагає американським

компаніям інвестувати в ринки, що розвиваються, наприклад, в Україну. Заснована в 1971 році, OPIC поширює пріоритети зовнішньої політики і національної безпеки США. OPIC допомагає американським підприємствам закріпитися на нових ринках, стимулює зростання доходів американських компаній і тим самим сприяє створенню робочих місць та можливостей розвитку бізнесу як усередині країни, так і за кордоном.

У рамках вивчення міжнародного досвіду регулювання діяльності стратегічних корпорацій України діяльність OPIC, на нашу думку, має ключове значення. Як свідчить характеристика проектів, що були реалізовані Корпорацією Приватних Закордонних Інвестицій США в 2017 році, в Україні було реалізовано декілька проектів. Банк "Восток" отримав фінансування 7,8 мільйона дол. на розширення кредитування середнього та малого бізнесу. Іншою установою, яка отримала фінансування в рамках зазначеного співробітництва став ПАТ "Агропресперіс Банк". Метою виділення коштів у цьому випадку було фінансування діяльності фермерських малих і середніх підприємств, бо на сьогодні близько однієї третини орних земель в Україні не мають доступу до належного кредитування. Дослідження показали, що загальна сума потрібних інвестицій в цій сфері 8,7 млрд дол. США для підтримки розвитку існуючих підприємств. Також слід відзначити проект, який був профінансований з метою розширення торгівлі газом в Україні. Очікується, що проект матиме сильний вплив на розвиток України, збільшивши диверсифікацію імпорту газу для досягнення енергетичної безпеки. Проект зміцнить енергетичну безпеку України за рахунок покупки і зберігання близько 10% загальнорічної потреби в газі. Проект передбачає розвиток України як газового вузла для Східної Європи та розширення торгівлі на цій основі [5]. Наводячи приклади співпраці з неурядовими організаціями

слід підкреслити, що цей напрям державної політики підтримки діяльності стратегічних корпорацій України є, з одного боку досить результативним, а, з іншого боку, недооціненим та не розвиненим. Співпраця ОПІС з урядом України має досить фрагментарний характер, тому розвиток цього напрямку має виключне значення з огляду на новітні умови імплементації державних систем дипломатичної та зовнішньоторгової сфери країн світу [5].

Іншою недержавною інституцією, яка є прийнятною в рамках удосконалення державної політики регулювання діяльності стратегічних корпорацій України є експортно-імпортний банк Сполучених Штатів (EXIM), який є офіційним експортним кредитним агентством Сполучених Штатів. EXIM — незалежне, виконавче агентство з місією підтримки американського бізнесу, сприяючи експорту товарів і послуг США. В умовах, коли кредитори приватного сектора не можуть або не хочуть надавати фінансування, EXIM заповнює прогалину для американських підприємств, забезпечуючи їх інструментами фінансування, необхідними для боротьби з конкуренцією на глобальних ринках. При цьому EXIM підтримує товари і послуги компаній США, які ведуть боротьбу проти іноземних конкурентів на зарубіжних ринках. Як свідчать офіційні звіти цієї інституції та авторські узагальнення, формування та інтенсифікація співпраці може забезпечити розширення торгівлі шляхом формування умов для створення спільних підприємств, франчайзингу та ліцензування між Українською та Американською сторонами. Загалом напрями функціонування експортно-імпортного банку Сполучених Штатів (EXIM) представлено на рисунку 3.

Відносно результативності функціонування цієї інституції у вирішенні проблем державного регулювання діяльності стратегічних корпорацій слід відзначити значний фінансовий прогрес. Протягом 2017 р. фінансового року, EXIM сприяв створенню 52 000 робочих місць і було отримано 284 мільйони доларів в бюджет країни у вигляді податків. Для порівняння, в 2014 році — EXIM видав понад 20 мільярдів доларів США для фінансування американських компаній, при цьому створено 165 000 робочих місць і в бюджет країни було отримано 675 млн дол. США у вигляді податків. Таким чином, співпраця з вищезазначеною міжнародною інституцією має значний потенціал в рамках удосконалення державної політики регулювання діяльності стратегічних корпорацій України [7].

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

У рамках авторського дослідження доведено, що удосконалення державної політики щодо регулювання діяльності стратегічних корпорацій в Україні повинно базуватись з використанням досвіду діяльності міжнародних інституцій. Серед цільових міжнародних інституцій можна виділити наступні: Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС), що є форумом для 21 країни-члена Тихоокеанського регіону;

Міжнародний центр по врегулюванню інвестиційних суперечок (діяльність цієї інституції є вкрай ефективною, разом з цим дипломатична служба України досі не залучена до діяльності даної інституції); Корпорація Приватних Закордонних інвестицій (ОПІС), що є самоврядним державним агентством США; Експортно-імпортний банк Сполучених Штатів Америки (EXIM), який є офіційним експортним кредитним агентством уряду США.

Стратегічним напрямом удосконалення державного регулювання діяльності стратегічних корпорацій України має стати стимулювання розвитку та максимальна підтримка українських компаній незалежно від форми власності на світовому ринку.

Література:

1. Freedman J. Tax and Brexit // Oxford Review of Economic Policy. — 2017. — Т. 33. — №. suppl_1. — С. S79-S90.
2. Rugman A.M., Verbeke A. Global corporate strategy and trade policy. — Routledge, 2017. — Т. 12.
3. APEC [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.apec.org/About-Us/About-APEC/Mission-Statement>
4. ICSID Annual Report [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://icsid.worldbank.org/en/Pages/resources/ICSID-Annual-Report.aspx>
5. OPIC IN ACTION [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.opic.gov/opic-action/overview>
6. The Export-Import Bank of the United States (EXIM) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.exim.gov/about>
7. The Export-Import Bank of the United States (EXIM) 2016-Annual-Report [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.exim.gov/sites/default/files/reports/annual/EXIM-2016-Annual-Report.pdf>

References:

1. Freedman, J. (2017), "Tax and Brexit", Oxford Review of Economic Policy, vol. 33, no 1, pp.79—90.
2. Rugman, A. M. and Verbeke, A. (2017), Global corporate strategy and trade policy, 12nd ed., Routledge, Abingdon-on-Thames, UK.
3. APEC (2018), available at: <https://www.apec.org/About-Us/About-APEC/Mission-Statement> (Accessed 14 April 2018).
4. ICSID (2018), "Annual Report", available at: <https://icsid.worldbank.org/en/Pages/resources/ICSID-Annual-Report.aspx> (Accessed 14 April 2018).
5. OPIC IN ACTION (2018), available at: <https://www.opic.gov/opic-action/overview> (Accessed 14 April 2018).
6. The Export-Import Bank of the United States (EXIM) (2018), available at: <https://www.exim.gov/about> (Accessed 14 April 2018).
7. The Export-Import Bank of the United States (EXIM) (2016), available at : <https://www.exim.gov/sites/default/files/reports/annual/EXIM-2016-A> (Accessed 14 April 2018).

Стаття надійшла до редакції 22.04.2018 р.